

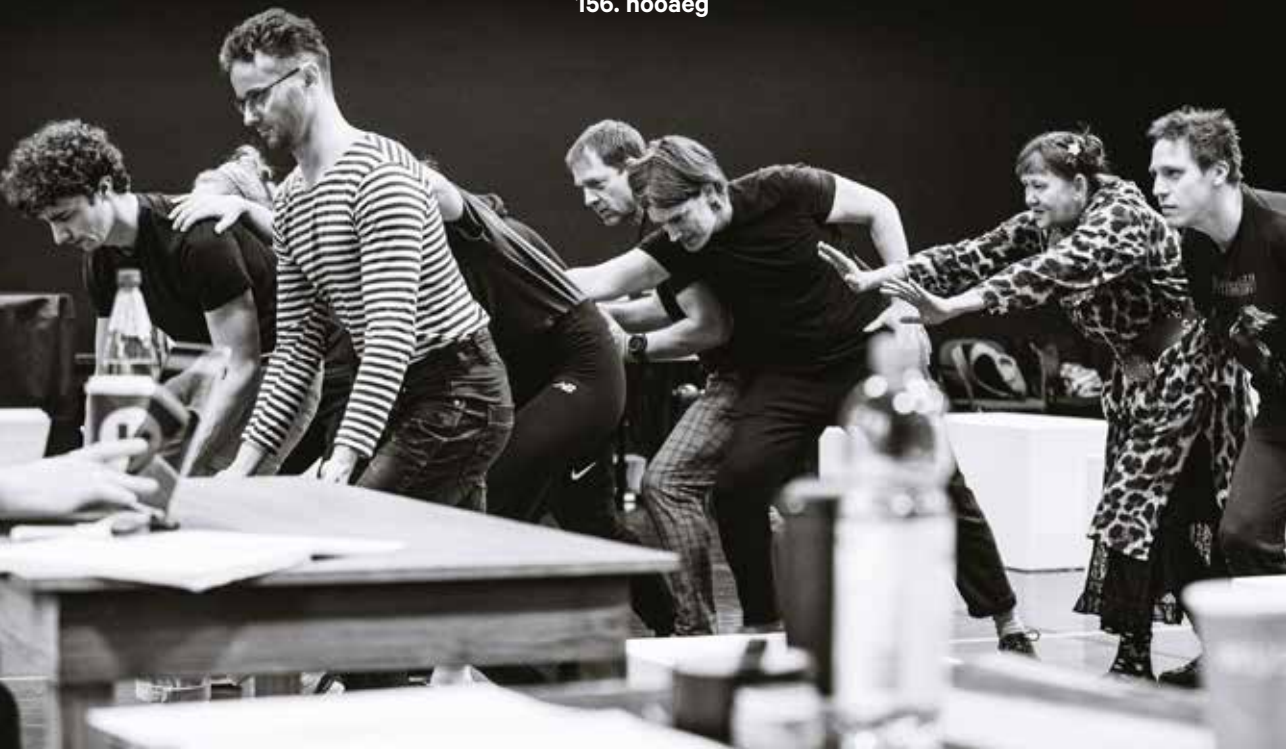
Koletis kutsub

TALLINK

teatri peatoetaja

156. hooaeg

PATRICK NESS

Koletis kutsub

A Monster Calls

FANTAASIA KAHES VAATUSES

Põhineb PATRICK NESSi romaanil, mille aluseks on SIOBHAN DOWDi idee.

See on ingliskeelse näidendi „A Monster Calls“ tõlge, mille on lava jaoks kohandanud SALLY COOKSON, ADAM PECK ja esmalavastuse trupp.

*Esiatendus toimus 2018. aastal Londoni Old Vic teatris
koostöös Bristol Old Vic teatriga.*

LAVASTAJA TAAVI TÕNISSON (EESTI NOORSOOTEATER)

KUNSTNIK KRISTJAN SUITS

TÕLKIJAJA PIRJO JONAS

HELIKUJUNDAJA MARKUS ROBAM

LIIKUMISJUHT INGMAR JÕELA

VALGUSKUNSTNIK PRIIDU ADLAS (EESTI DRAAMATEATER)

INSPIITSIENT KÄDI JAKOBSON

LAVASTUSE ASSISTENT MARELI PÄRTELPOEG

ESIETENDUS 24.01.2026 VANEMUISE VÄIKESES MAJAS

NÄIDENDI JA TÕLKE ÕIGUSI VAHENDAS EESTI TEATRI AGENTUUR

Osades:

Koletis

ANDRES MÄHAR

Anton

KAAREL POGGA

Apteeker

ROBERT ANNUS

Conor

RASMUS VENDEL

Preili Godfrey

MARIKA
BARABANŠTŠIKOVA

Kirikuõpetaja

KAAREL POGGA

Lily

KRISTIN PRITS

Härja Marl

ROBERT ANNUS

Kirikuõpetaja

tütred

KRISTIN PRITS,
IRIS VIRU

Vanaema

MERLE JÄÄGER

Kuningas

ROBERT ANNUS

Õde haiglas

IRIS VIRU

Ema

MARIKA
BARABANŠTŠIKOVA

Kuninganna

IRIS VIRU

Isa

MARGUS JAANOVITS

Prints

KEN RÜÜTEL

Harry

KEN RÜÜTEL

Taluniku tütar

KRISTIN PRITS

Sully

IRIS VIRU

Kes on koletis?

Eesti sõna „koletis“ on tuletatud tüvest *kole* – see on midagi inetut, hirmutavat või normist väljas olevat. Koletis on olend, kes rikub harjumuspärasest korda ja toob nähtavale selle, mida me näha ei taha. Inglise keeles vastab sellele *monster*, mis pärineb ladinakeelsest sõnast *monstrum*. *Monstrum* tähendab ladina keeles „ennet“, „märki“ või „jumalate hoiatust“. Algselt ei tähistanud see mitte ainult füüsilist olendit, vaid ka midagi, mis osutab korratusele ja kutsub tähelepanule: *monere* tähendab „hoiatama“.

Koletised vanades lugudes ja müütides, näiteks Minotaurus, Medusa, Leviatan, lohed ja trollid, kehastavad hirmu tundmatu ees. Kaasaegses kultuuris on koletis muutunud mitmetähenduslikumaks: Frankenstein ja Godzilla on teaduse ja loodusjõudude tagajärjel tekkinud koletised, Harry Potteri lugudest pärit demontorid peegeldavad aga meie sisemisi hirme ja traumasid. Shrek pöörab aga kõik tähendused pea peale: koletis ei pruugi enam olla kuri, vaid hoopis valesti mõistetud.

Miks selline muutus? Arvatavasti sellepärast, et ka tänapäeva inimeste hirmud on muutunud. Me kardame vähem füüsilisi ohte ja hoopis rohkem üksindust, tõrjutust ja läbikukkumist. Lood koletistest aitavad meil neid tundeid turvaliselt uurida. Kui koletis saab loos endale sõbra, tunneme ehk tihti, et ka meil on rohkem lootust. Ekraanil koletist nähes saame endalt küsida, kas ta on tõesti hirmutav või lihtsalt keegi, kes tahab, et teda mõistetakse? Võib-olla vajab ta hoopis sõpra?

On ju teada, et hirm ja viha kasvavad neis olukordades, kus inimene tunneb, et teda ei mõisteta. „Koletiseks“ võib olla ka klassikaaslane, keda kõik väldivad, või tunne, mida me ei julge teistega jagada. Kui astume sammu lähemale, võib selguda, et koletis on lihtsalt väga-väga üksildane.

Koletised on lugudes alati olnud hirmu füüsiliseks kehastuseks. Nad elavad pimedas ja ilmuvad välja siis, kui oleme kõige haavatavamad. Aga mis siis, kui koletis ei tule väljastpoolt? Mis siis, kui ta on peidus meis endis? Noorte maailmas on „koletised“ sageli nähtamatud: ärevus enne eksamit, tunne, et ei kuulu kuhugi, hirm, et sa ei ole piisavalt hea. Need koletised ei karju ega murra uksi maha, aga sosistavad alatasa meie peas ja panevad meid ennast peitma ja varjama.

Koletis on ka peegel. Ta näitab meile seda, mida me kardame tunnistada – oma nõrkusi, viha või ka vajadust armastuse järele. Šveitsi psühholoog Carl Gustav Jung (1875–1961) nimetas seda „varjuks“: see on osa meist, mida me ei taha näha, aga mis on siiski olemas. Kui varju eirata, muutub ta tugevamaks, ent kui teda mõista, võib ta muutuda meie heaks liitlaseks.

Miks me vajame lugusid koletistest? Võib-olla sellepärast, et need võimaldavad meil turvaliselt oma hirmudega kohtuda. Küsi endalt, milline on sinu koletis! On see näiteks hirm eksida või vajadus olla täiuslik? Või hoopis tunne, et keegi ei märka sind? Kindlasti on olemas ka midagi, mis sinu koletist rahustab, leia see enda seest üles!

Lein on tunne, mida oma elu jooksul kogevad ilmselt kõik inimolendid. Kaotus – olgu see siis lähedane inimene, suhe või unistus – puudutab meid kõiki. Lein ei ole haigus, vaid loomulik reaktsioon juhtunule ning leinal on oma etapid ja mustrid: šokk, eitamine, viha, kauplemine, kurbus ja lõpuks leppimine. Leina etappide rida ei pruugi alati kulgeda sirgjooneliselt – leina tundev inimene võib liikuda oma emotsioonides edasi-tagasi ning kogeda korraga mitut erinevat tunnet. Leina viiefaasilise kontseptsiooni defineeris Ameerika psühhiaater Elisabeth Kübler-Ross, kes on seda kirjeldanud nii: „Alateadvuses on meie enda surm täiesti võimatu. Me ei suuda alateadvuse tasandil ette kujutada oma elu lõppu siin maa peal. Ja kui elu peabki lõppema, näeme selle põhjusena alati kellegi teise pahatahtlikku sekkumist. Lihtsamalt öeldes: meie alateadvuses on meid võimalik ainult tappa – loomulik surm või vanadusse suremine on mõeldamatud. Seepärast seostatakse surma millegi kurja, hirmuäratava sündmuse või teoga, mis justkui nõuab kättemaksu ja karistust.“

Kuidas aidata lähedast, kes tunneb leina? Leinajale tuleb anda ruumi oma tunnete tundmiseks ja kindlasti pole vaja teda oma kaastundega liigselt koormata, samas ei tohiks teda jätta ka üksi. Toetamine peab toimuma abivajaja tingimustel – kuulamine, kohalolek, mitte kiirustamine ega „parandamine“. Sageli ongi kõige tähtsam olla leinaja jaoks lihtsalt olemas ja lubada tal tunda tundeid, mis võivad tunduda vahel ka segased või valusad.

Noorel inimesel on eriti keeruline oma tundeid aktsepteerida ja neist rääkida. Sageli puudub isegi sõnavara, et kirjeldada, mis toimub. Seetõttu on oluline pakkuda leinavale inimesele turvalist keskkonda ja vajadusel ka professionaalset abi. Lein ei ole midagi, millest lihtsalt „üle saadakse“, vaid pigem midagi sellist, millega õpitakse elama. Toetus ja mõistmine on sellel teekonnal hindamatud väärtused.

Eestis võib endale või oma sõbrale abi otsida järgmistest kohtadest:

Laste ja noorte nõustamistelefon **116111**

Eesti Lastekaitse Liidu veebinõustamine

Eluliin – kriisitelefon **655 8088**

Vaimse tervise portaal **peaasi.ee**

Noorte tugikeskused ja koolipsühholoogid

Foto lavastuse proovist

Jugapuu (Taxus baccata)

on üks Euroopa vanimaid ja salapärasemaid puid. Ta kasvab aeglaselt, elab tuhandeid aastaid ja on seetõttu saanud igaviku ja surematuse sümboliks. Paljudes kultuurides on jugapuu seotud surma ja taassünniga – kirikuaedades istutati teda hauaplatside kõrvale, sest usuti, et ta kaitseb surnute rahu ja ühendab elavate maailma teispoolseusega.

Mütoloogias on jugapuud peetud väravaks, mille kaudu hing saab liikuda ühest olekust teise. Tema tumeroheline, peaaegu mustjas võra ja punased marjad loovad kontrasti elu ja surma vahel. Peab aga meeles pidama, et

jugapuu on mürgine ja sisaldab alkaloide, mis võivad olla surmavad.

Huvitaval kombel on jugapuu mürgisusest sündinud ka lootus. Tema okstest ja koorest eraldatud aineid kasutatakse vähiravis ja valmistatakse kemoteeraapia ravimeid. See paradoks – elu ja surma, kaitse ja ohu koeksistents – on teinud jugapuust tugeva sümboli kirjanduses ja kunstis..

Patrick Ness (s 17. oktoobril 1971)

Patrick Ness on mitmete auhindadega pärjatud autor, kes on kirjutanud teoseid nii täiskasvanutele, noortele kui ka lastele. Tema romaan „Koletis kutsub“ (A Monster Calls), mis sündis Siobhan Dowdi ideest ja mille Patrick ise kohandas ka filmiks (2016, peaosades Sigourney Weaver, Liam Neeson ja Felicity Jones), on ilmunud 40 keeles (eesti keeles aastal 2014, tlk Triinu Lepp).

Patrick on võitnud kõik olulisemad laste- ja noortekirjanduse auhinnad, sealhulgas kahel korral Carnegie medali, ning pälvis teose „Koletis kutsub“ eest Olivier’ auhinna. Ta on loonud ja kirjutanud BBC kaheksaosalise sarja „Doctor Who“ kõrvalloo „Class“ ning stsenaaristina teinud koostööd selliste stuudiodega nagu Fox, Lionsgate, Apple, Warner Brothers ja Entertainment One. Tema menuka triloogia „Chaos Walking“ (Kaosel kõndimine) esimese osa ekrani-seering, mille peaosades olid Tom Holland (Spiderman) ja Daisy Ridley (Star Wars), jõudis kinodesse 2021. aastal.

Nessi uus lasteraamatute sari algas teosega „Chronicles of a Lizard Nobody“ (Kroonikad ühest sisalikust, kellest keegi ei hooli), mis ilmus 2024. aasta septembris Walkersis ja tõi Patrickule kolmanda Carnegie nominatsiooni. Sarja teine osa, „The Hat of Great Importance“ (Väga tähtis müts), ilmus 2025. aasta juunis. 2026. aasta aprillis ilmub „Piper at the Gates of Dusk“ (Pillimees hämaruse väraval) – esimene raamat Patricku uuest „Chaos Walking“ triloogiast.

Foto lavastuse proovist

Siobhan Dowd (1960–2007)

Siobhan Dowd sündis 1960. aastal iiri päritolu vanemate perre ja kasvas üles Londonis. Oma karjääri alustas ta New Yorgi rahvusvahelises PEN-klubis, kus juhtis Rushdie kaitsekomiteed ning pälvis tunnustuse kui üks „saja parima iiri päritolu ameeriklase“ hulgast. Pärast Ühendkuningriiki naasmist asutas ta koos kolleegidega Inglise PENi lugejate ja kirjanike programmi ning töötas hiljem Oxfordshire'is laste õiguste kaitse asevolinikuna.

Kirjutama hakkas Siobhan alles siis, kui teda kutsuti panustama lastele mõeldud rassismiteemalisse kogumikku. Sellest sai alguse tema kirjanikutee, mille jooksul sündis neli auhinnatud romaani: „A Swift Pure Cry“ (Äkiline puhas karje) ja „The London Eye Mystery“ (London Eye'i mõistatus) ilmusid tema eluajal, kuid „Bog Child“ (Soo lapsuke) ja „Solace of the Road“ (Rännaku lohutus) avaldati postuumsetl.

Vahetult enne Siobhani surma lisas raamatupoodide kett Waterstones ta 25 lootustandva kirjaniku nimekirja. Kirjanik lahkus meie seast 2007. aasta aprillis, olles vaid 47-aastane. Oma viimastel elupäevadel asutas ta fondi, millega suunas oma teoste tulud laste lugemisprojektide toetamiseks.

Twitter: @sdowdtrust
www.siobhandowdtrust.com

Fotod lavastuse proovist

Kuidas sündis „Koletis kutsub“?

Teose „Koletis kutsub“ (*A Monster Calls*) idee pärineb kirjanik Siobhan Dowdilt, kes mõtles loo välja ajal, mil ta võitles vähiga. Dowd soovis kirjutada raamatu poisist, kes seisab silmitsi ema raske haigusega ja saab ootamatult endale liitlaseks müstilise koletise. Kahjuks suri Dowd 2007. aastal enne, kui jõudis teose valmis kirjutada.

Dowdi kirjastaja Walker Books otsustas, et lugu peab siiski lugejateni jõudma, ja palus Patrick Nessil see kirja panna. Ness nõustus tingimusel, et tal on täielik loominguline vabadus – ta ei püüdnud ära arvata, mida Dowd oleks kirjutanud, vaid lähtus tema ideest ja arendas seda ise edasi. Ness on öelnud, et kirjutamisprotsess tundus nagu „privaatne vestlus Siobhaniga“ – austus-avaldus tema mõttele ja pärandile.

Teose illustratsioonid tegi Jim Kay, kelle sөjeoonistused andsid loole sünge ja poeetilise visuaalse mõõtme. Raamat ilmus 2011. aastal ja pälvis suure tunnustuse: see on ainus teos, mis on võitnud Carnegie medali (parima lastekirjanduse eest) ja Kate Greenaway medali (parimate illustratsioonide eest) samal aastal.

Raamatu põhjal valmis 2016. aastal samanimeline film, mille lavastas J. A. Bayona. Stsenariumi kirjutas Patrick Ness ise. Filmi peaosades mängisid Lewis MacDougall (Conor), Felicity Jones (Ema), Sigourney Weaver (Vanaema) ja Liam Neeson (Koletise hääl).

2018. aastal sündis teosest ka teatriverioon, mille esmalavastuse tegi Sally Cookson. Näidend loodi koostöös näitetrupiga, dramatiseeringu valmimise juures oli ka kirjanik Adam Peck. Esietendus toimus 31. mail 2018 Bristolis teatris Old Vic, seejärel mängiti lavastust ka Londoni Old Vic teatris.

Lavastus pälvis 2019. aastal Laurence Olivier’ auhinna kategoorias „Best Entertainment and Family“.

Teatrijuht Aivar Mäe
Draamajuht Tanel Jonas
Muusikajuht Risto Joost
Balletijuht Jevgeni Grib
Lavastusala Karis Hindriksoo-Pitsi, Lisett Soomäe
Pealavameister Rello Lääts
Lavatehniline ala Kaupo Jalas, Taivo Pöder, Tanel Pärn, Urmas Poom, Jüri Urbel
Dekoratsiooniala Marika Raudam, Mait Sarap, Helli Aas, Taavi Kask, Innari Toome, Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Terje Kiho, Indrek Ots, Mart Raja, Karmo Kiivit, Einar Pallas
Rekvisiidiala Liina Martoja, Brigita Värnik, Nele-Liis Raud, Astrid Pöhako, Mirka Porrassalmi, Kaie Uustal
Jumestusala Anneliis Punnar, Viktoria Rüster, Laura Laas
Kostüümiala Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Triin Isak, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith Ütt, Marika Normet, Elli Nöps, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Tia Nuka, Kaire Arujõe, Inkeri Orasmaa, Irina Medvedeva, Heli Kruuse, Riina Seeblum, Anneli Vassar, Reet Vaga, Olga Vilgats, Natalja Malinen, Klaarika Sild, Svitlana Osypiv
Riietusala Raina Varep, Kaidi Mikk, Kai Vahter, Grete Rahi, Katariina Talts, Anu Kõiv
Valgustusala Andres Sarv, Imbi Mälk, Raul Telliskivi, Taivo Pöder
Heli- ja videoala Andres Tirmaste, Toivo Tenno, Martin Salundi
Kavalehe koostas Anu Tonts
Plakatifoto tegi Andrus Kannel
Kavalehe ja plakati kujundas Katrin Leement
Kavalehe fotod proovist pildistas Maris Savik

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi, et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAE2X

SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUHEE2X

Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,
Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,
Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Aasta toetaja

Aasta toetaja

Autopartner

Suvekontserdi peatoetaja

Hotellipartnerid

Grimmipartner

Partnerid

KULTUURIMINISTEERIUM

Kanname elamusi

Kõige mõnusam aeg ootab

ELAMUSTEKS LOODUD

TOYOTA COROLLA CROSS

Teatrielamuste toetaja
amservauto.ee

AMSERV
TOYOTA ON MEIE HING

ESTIKO ELAMUS

Pakume üheskoos enam

**LYDIA
HOTEL**

www.lydia.ee
Ülikooli 14, Tartu

DORPAT

www.dorpat.ee
Soola 6, Tartu

vanemuine.ee